

9 788634 121926

1 / 30

IDENTIFIKACIJSKA ŠTEVILA IN ČRTNE KODE

Tatjana Tomaš

Moderni izzivi poučevanja matematike, 4. 2. 2006

Kazalo

1 EMŠO	4
2 Identifikacijska števila	6
3 Tipi identifikacijskih števil	7
4 Napake pri prenosu identifikacijskih števil	8
5 Način določanja identifikacijskega števila in izračuna kontrolne številke	9
6 Sistem EAN.UCC	10
7 EAN - 13	12
8 ISBN	14
9 Zgradba črtne kode	16
10 IBM-ova identifikacijska shema	18
11 Verhoeffova identifikacijska shema	19

◀
 ▶
 ◁
 ●
 ►
 nazaj
 kazalo
 zapri

12 Deutsche Bundesbank	20
13 Serijske številke na bankovcih Banke Slovenije	21
14 Številka transakcijskega računa	22
15 Davčna številka	25
16 Kartica zdravstvenega zavarovanja	26
17 Šifre na maturi	28
Literatura	30

◀

▶

◀

●

▶

nazaj

kazalo

zapri

EMŠO

4 / 30

$$a_1 a_2 a_3 a_4 a_5 a_6 a_7 a_8 a_9 a_{10} a_{11} a_{12} a_{13}$$

$$\begin{aligned} 7 a_1 + 6 a_2 + 5 a_3 + 4 a_4 + 3 a_5 + 2 a_6 + 7 a_7 + 6 a_8 + 5 a_9 + 4 a_{10} + \\ + 3 a_{11} + 2 a_{12} + a_{13} = 0 \pmod{11} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} a_{13} = (11 - (7 a_1 + 6 a_2 + 5 a_3 + 4 a_4 + 3 a_5 + 2 a_6 + 7 a_7 + 6 a_8 + 5 a_9 + \\ + 4 a_{10} + 3 a_{11} + 2 a_{12})) \bmod 11. \end{aligned}$$

EMŠO

$a_1a_2a_3a_4a_5a_6a_7$ - datum rojstva

$a_8a_9 = 50$ - številka registra

$a_{10}a_{11}a_{12}$ - zaporedna številka - kombinacija spola in zaporedne številke za osebe, rojene istega dne:

000 - 499 za moške

500 - 999 za ženske

a_{13} - kontrolna številka

$a_{13} = 10 \Rightarrow$ zaporedno številko povečamo za 1 in ponovno izračunamo a_{13}

Identifikacijska števila

- ⌘ so primeri kod - skupina simbolov, ki predstavlja informacijo
- ⌘ uporabljajo se za identifikacijo raznih stvari,
npr. izdelkov v trgovini, ljudi, dokumentov, računov...
in za hranjenje in lažje razvrščanje informacij

PRIMERI:

EAN/UPC, ISBN, EMSO, številka osebne izkaznice, potnega lista,
tekočega računa, davčne številke, šifre na maturi...

Tipi identifikacijskih števil

⌘ identifikacijska števila sestavljena iz samih števk (0, 1, ..., 9) :

npr.: EMŠO 1705982505086, EAN-13 3838606005382,

⌘ identifikacijska števila sestavljena iz števk in črk :

npr.: številka potnega lista P00563284, ISBN 0-201-52032-X,

⌘ identifikacijska števila sestavljena iz števk, črk in simbolov (*, /, #, ...) :

npr.: številka vozniškega dovoljenja (ZDA) MOE**TH220DW.

Napake pri prenosu identifikacijskih števil

❖ napaka ene števke	$a \rightarrow b$	79,1 %
❖ zamenjava sosednjih števk	$ab \rightarrow ba$	10,2 %
❖ "skok" zamenjava	$abc \rightarrow cba$	0,8 %
❖ dvojna zamenjava	$aa \rightarrow bb$	0,5 %
❖ fonetična zamenjava	$a0 \leftrightarrow 1a$	0,5 %
❖ "skok" zamenjava dveh enakih števk	$aca \rightarrow bcb$	0,3 %

⇒ razvoj metod, s katerimi prejemnik prepozna, če je bila identifikacijska številka narobe prenesena -

DODAJANJE KONTROLNE ŠTEVILKE

Način določanja identifikacijskega števila in izračuna kontrolne številke

Preoblikovanje informacije v identifikacijsko številko -

dve različni informaciji ne smeta imeti enako identifikacijsko številko.

Cilj določanja kontrolne številke -

ujeti vse omenjene tipične napake oziroma vsaj prvi dve
(uporaba konceptov teorije števil in permutacijskih grup)

Sistem EAN.UCC

EAN - European Article Number

UCC - Uniform Code Concil

Sistem EAN.UCC je zbir standardov, ki omogočajo učinkovito upravljanje preskrbovalne verige z enoličnim označevanjem proizvodov, transportnih enot, lokacij in storitev.

V sistemu EAN.UCC se uporablja tri različne simbologije črtne kode:

- ⌘ EAN/UPC : EAN - 13, UPC - A ali EAN - 8, UPC - E
- ⌘ ITF - 14
- ⌘ UCC.EAN - 128

nazaj

kazalo

zapri

EAN-13

UPC-A

EAN-8

UPC-E

ITF - 14

UCC.EAN - 128

(01)38312345678916(17)030525

EAN - 13

$$a_1 - a_2 a_3 a_4 a_5 a_6 a_7 - a_8 a_9 a_{10} a_{11} a_{12} a_{13}$$

- * *predpono EAN.UCC*: tvorijo prvi dve ali tri števke - označuje državo nacionalne organizacije EAN, ki je podjetje včlanila in ji dodelila številko
- * *številka podjetja EAN.UCC*: šest do deset števk - določi jo nacionalna organizacija EAN ali UCC

Predpona EAN.UCC in številka podjetja tvorita
predpono podjetja EAN.UCC .

- * *oznaka artikla*: ena do šest števk - to število določi podjetje samo
- * *kontrolna številka*: a_{13}

Skrajšano verzijo EAN - 13, to je EAN - 8, podeljuje pri nas EAN Slovenija za vsak artikel posebej.

EAN - 13

$$\sum_{i=2k-1, k \in \mathbb{N}}^{13} a_i + 3 \cdot \sum_{i=2k, k \in \mathbb{N}}^{12} a_i = 0 \pmod{10}$$

$$a_{13} = \left(10 - \left(\sum_{i=2k-1, k \in \mathbb{N}}^{11} a_i + 3 \cdot \sum_{i=2k, k \in \mathbb{N}}^{12} a_i \right) \bmod 10 \right) \bmod 10.$$

Ta način prepozna vse napake ene števke ($a \rightarrow b$).

Prepozna vse zamenjave sosednih števk ($ab \rightarrow ba$) razen tistih, kjer je

$$|a - b| = 5.$$

ISBN

International Standard Book Number oz. mednarodna standardna knjižna številka

$a_1 a_2 a_3 a_4 a_5 a_6 a_7 a_8 a_9 a_{10}$

- ⌘ oznaka skupine : do 5 števk - označuje državo, geografsko ali jezikovno področje - dodeljuje jo Mednarodna agencija za ISBN v Berlinu
- ⌘ oznaka založnika : do 7 števk - dodeljujejo jo agencije, ki so zadolžene za upravljanje z oznakami ISBN znotraj države, geografskega ali jezikovnega področja, kjer imajo posamezni založniki tudi svoj sedež
- ⌘ oznaka naslova : do 6 števk - označuje določeno izdajo publikacije pri določenem založniku
- ⌘ kontrolna številka : a_{10}

ISBN

$$10a_1 + 9a_2 + 8a_3 + 7a_4 + 6a_5 + 5a_6 + 4a_7 + 3a_8 + 2a_9 + a_{10} = 0 \pmod{11}$$

$$\begin{aligned} a_{10} = & (11 - (10a_1 + 9a_2 + 8a_3 + 7a_4 + 6a_5 + 5a_6 + \\ & + 4a_7 + 3a_8 + 2a_9) \bmod 11) \bmod 11. \end{aligned}$$

Če $a_{10} = 10 \Rightarrow a_{10} \equiv X$.

Ta način prepozna vse napake ene števke in vse zamenjave sosednih števk.

nazaj

kazalo

zapri

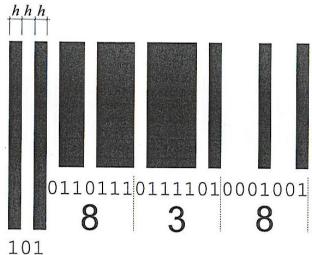

Zgradba črtne kode

Črtna koda je zakodiran zapis identifikacijske številke v obliki različno širokih črtic in presledkov, ki omogoča avtomatsko branje.

Zgradba črtne kode EAN - 13 [1]:

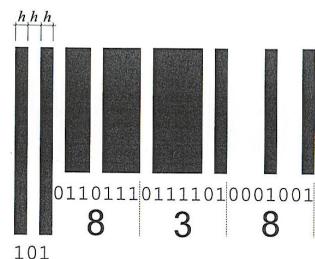
- ⌘ za določitev začetka, konca in sredine črtne kode imamo tri pare (nekočno daljših) navpičnih črt, ki služijo le kontroli pri branju,
- ⌘ širina presledka med črtama v vsakem od teh parov določa osnovno širino h kode (isto širino imata tudi obe črti),
- ⌘ vmesni prostor je razdeljen na ustrezno število intervalov širine $7h$, vsak interval pa na 7 pasov širine h ,
- ⌘ če je tak pas bel, to pomeni bit 0, črn pas pa ustreza bitu 1,

- ✿ vsaka števka ima 7-bitno kodo, ki je odvisna od tega, na katerem mestu se nahaja,
- ✿ števke iz prve polovice so kodirane tako, kot kažeta prvi in drugi stolpec, števke iz druge polovice črtne kode pa tako, kot prikazuje tretji stolpec tabele 1,

Števka	Levi del - koda A	Levi del - koda B	Desna polovica
0	0001101	0100111	1110010
1	0011001	0110011	1100110
2	0010011	0011011	1101100
3	0111101	0100001	1000010
4	0100011	0011101	1011100
5	0110001	0111001	1001110
6	0101111	0000101	1010000
7	0111011	0010001	1000100
8	0110111	0001001	1001000
9	0001011	0010111	1110100

- ✿ za števke iz prve polovice ni natanko določeno, kdaj uporabimo kodo A in kdaj kodo B.

101 0110111 0111101 0001001 0001001 0100111 0001101 01010 1110010 1110010 1110010 1000100 1001110 1010000 101
 A 8 3 8 8 8 00 000 756 C

IBM-ova identifikacijska shema

$$a_1 a_2 a_3 \dots a_{n-2} a_{n-1} a_n$$

$$\sigma = (0)(124875)(36)(9) \in S_{10}$$

⌘ n - sodo število :

$$\sigma(a_1) + a_2 + \sigma(a_3) + a_4 + \dots + \sigma(a_{n-1}) + a_n = 0 \pmod{10}$$

$$a_n = (10 - (\sigma(a_1) + a_2 + \sigma(a_3) + a_4 + \dots + \sigma(a_{n-1}))) \bmod 10 \bmod 10$$

⌘ n - liho število :

$$a_1 + \sigma(a_2) + a_3 + \sigma(a_4) + \dots + \sigma(a_{n-1}) + a_n = 0 \pmod{10}$$

$$a_n = (10 - (a_1 + \sigma(a_2) + a_3 + \sigma(a_4) + \dots + \sigma(a_{n-1}))) \bmod 10 \bmod 10$$

Ta način prepozna vse napake ene števke in vse zamenjave sosednih števk razen tistih, kjer se zamenjata 0 in 9.

Verhoeffova identifikacijska shema

$$a_1 a_2 a_3 \dots a_{n-2} a_{n-1} a_n$$

$$\sigma = (0)(14)(23)(56789) \in S_{10}$$

$$\sigma^{n-1}(a_1) \circ \sigma^{n-2}(a_2) \circ \sigma^{n-3}(a_3) \circ \dots \circ \sigma(a_{n-1}) \circ a_n = 0$$

$(D_{10}, \circ)$ ... grupa simetrij pravilnega 5 - kotnika :

		0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
$0 = id$	$5 = (a)(be)(cd)$	0 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
$1 = (abcde)$	$6 = (ae)(bd)(c)$	1 1 2 3 4 0 6 7 8 9 5
$2 = (acebd)$	$7 = (ad)(bc)(e)$	2 2 3 4 0 1 7 8 9 5 6
$3 = (adbec)$	$8 = (ac)(b)(de)$	3 3 4 0 1 2 8 9 5 6 7
$4 = (adbec)$	$9 = (ab)(ce)(d)$	4 4 0 1 2 3 9 5 6 7 8

- ◀
- ▶
- ◀
-
- ▶
- nazaj
- kazalo
- zapri

Ta način prepozna vse omenjene napake.

Deutsche Bundesbank

$a_1 a_2 a_3 a_4 a_5 a_6 a_7 a_8 a_9 a_{10} a_{11}$

$$\sigma = (01589427) (36) \in S_{10}$$

$$\sigma(a_1) \circ \sigma^2(a_2) \circ \sigma^3(a_3) \circ \dots \circ \sigma^{10}(a_{10}) \circ a_{11} = 0,$$

A	D	G	K	L	N	S	U	Y	Z
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Serijske številke na bankovcih Banke Slovenije

- ❖ sestavljene so iz dveh črk, ki so izbrane po slučajnostenem izboru in
- ❖ sedmih mest za številke pri bankovcu za 10.000 SIT oz. šestih mest za številke pri vseh ostalih bankovcih
- ❖ številke potekajo zaporedno od 000001 do 1000000 (zadnja serijska številka je pri bankovcih izjemoma sedem mestna) oziroma 9999999 (za 10.000 SIT)
- ❖ serijske številke za nadomestno serijo bankovcev tj. bankovci, ki nadomeščajo v procesu izdelave zaradi slabe kakovosti izločene bankovce, pa imajo črkovno kombinacijo AZ oziroma ZA in zaporedno številčenje
- ❖ serijska številka na bankovcih Banke Slovenije je **brez kontrolne številke**

Številka transakcijskega računa

Nacionalna struktura transakcijskega računa v Evropi

BBAN (Basic Bank Account Number) = **b + a + c** ali **a + c + b**

- ❖ b - identifikacija banke oz. njene podružnice
- ❖ a - identifikacija bančne stranke
- ❖ c - kontrolna številka

Mednarodna struktura transakcijskega računa - IBAN

IBAN (International Bank Account Number) = **d + e + BBAN**

- ❖ d - dva črkovna znaka - oznaki za državo po ISO standardu
- ❖ e - dva numerična kontrolna znaka

Struktura transakcijskega računa v Sloveniji

- ❖ d - oznaka Slovenije - 2 mesti (**SI**)
- ❖ e - kontrolna številka - 2 mesti
- ❖ b - petmestna identifikacija banke se deli na:
  - ❖ dvomestno identifikacijo same banke (b1)
  - ❖ trimestrno identifikacijo njene organizacijske enote (b2)
- ❖ a - osem mestna identifikacija komitenta
- ❖ c - dvomestna kontrolna številka

* izračun kontrolne številke v strukturi transakcijskega računa (BBAN):

$$a_1a_2a_3a_4a_5a_6a_7a_8a_9a_{10}a_{11}a_{12}a_{13}a_{14}a_{15} = 1 \pmod{97}$$

$$a_{14}a_{15} = 98 - (a_1a_2a_3a_4a_5a_6a_7a_8a_9a_{10}a_{11}a_{12}a_{13}00) \pmod{97}.$$

* izračun kontrolne številke IBAN:

$$\text{IBAN} = d + e + \text{BBAN} \quad \rightarrow \quad \text{IBAN} = \text{BBAN} + d + e$$

d - zapišemo numerično vrednost po tabeli

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35

$$a_1a_2a_3a_4a_5a_6a_7a_8a_9a_{10}a_{11}a_{12}a_{13}a_{14}a_{15}a_{16}a_{17}a_{18}a_{19}a_{20}a_{21} = 1 \pmod{97}$$

$$a_{20}a_{21} =$$

$$= 98 - (a_1a_2a_3a_4a_5a_6a_7a_8a_9a_{10}a_{11}a_{12}a_{13}a_{14}a_{15}a_{16}a_{17}a_{18}a_{19}00) \pmod{97}$$

Davčna številka

$$a_1 a_2 a_3 a_4 a_5 a_6 a_7 a_8$$

$a_1 a_2 a_3 a_4 a_5 a_6 a_7$ - osnovna številka, ki je naključno izbrana iz nabora številk od 1000000 do 9999999

a_8 - kontrolna številka

$$8 a_1 + 7 a_2 + 6 a_3 + 5 a_4 + 4 a_5 + 3 a_6 + 2 a_7 + 1 a_8 = 0 \pmod{11}$$

$$a_8 = (11 - (8 a_1 + 7 a_2 + 6 a_3 + 5 a_4 + 4 a_5 + 3 a_6 + 2 a_7) \bmod 11) \bmod 11.$$

Če dobimo $a_8 = 0$, se ta osnovna številka izključi.

Če je $a_8 = 10 \Rightarrow a_8 = 0$.

Kartica zdravstvenega zavarovanja

Številka izdajatelja je enajstmestna in za vse zavarovance obveznega zdravstvenega zavarovanja enaka. Sestavljena je iz:

⌘ šifre panoge (2 mesti): **80**

⌘ kode države (3 mesta): **705**

⌘ identifikacije izdajatelja (5 mest) **00001** in kontrolne številke: **8**

$$\sum_{i=2k-1, k \in \mathbb{N}}^{11} a_i + 2 \cdot \sum_{i=2k, k \in \mathbb{N}}^{10} a_i = 0 \pmod{10}$$

$$a_{11} = \left(10 - \left(\sum_{i=2k-1, k \in \mathbb{N}}^9 a_i + 2 \cdot \sum_{i=2k, k \in \mathbb{N}}^{10} a_i \right) \bmod 10 \right) \bmod 10$$

Številka zdravstvenega zavarovanja je devetmestna. Sestavljena je iz tekoče številke, ki je večja od 2.000.000 in kontrolne številke.

$$a_1 a_2 a_3 a_4 a_5 a_6 a_7 a_8 a_9$$

$$6 a_1 + 7 a_2 + 2 a_3 + 3 a_4 + 4 a_5 + 5 a_6 + 6 a_7 + 7 a_8 + a_9 = 0 \pmod{11}$$

$$a_9 = (11 - (6 a_1 + 7 a_2 + 2 a_3 + 3 a_4 + 4 a_5 + 5 a_6 + 6 a_7 + 7 a_8) \bmod 11) \bmod 11$$

Če dobimo $a_9 = 10$ $\Rightarrow$ $a_9 = 0$.

nazaj

kazalo

zapri

Šifre na maturi

- * **šifre kandidatov** so šestmestne $a_1a_2a_3a_4a_5a_6$ - prvih 5 mest je naključna številka, zadnja pa je kontrolna atevilka :

$$a_6 = ((1, 2, 3, 4, 5) \cdot (a_1, a_2, a_3, a_4, a_5)) \bmod 9$$

$$a_6 = (1 \cdot a_1 + 2 \cdot a_2 + 3 \cdot a_3 + 4 \cdot a_4 + 5 \cdot a_5) \bmod 9$$

- * **šifre ocenjevalcev** so petmestne številke, ki so zaporedne številke v podatkovni bazi ocenjevalcev. So brez kontrolne številke.

※ **šifre izpitne pole** so sestavljene iz :

- vrsta preverjanja (npr. **M** - splošna matura, **P** - poklicna matura),
- šifre roka (npr. 041 = 2004 - spomladanski rok),
- šifre predmeta (3 - mesta),
- številka termina znotraj izpitnega roka (1 ali 2),
- številka gradiva (1 = prva izpitna pola, 2 = druga izpitna pola ...),
- prevodi gradiv imajo še na zadnjem mestu **I** (italijanski prevod) ali **M** (madžarski).

Šifre gradiv so brez kontrolne številke.

Literatura

- [1] B. Mohar: *O črtnih kodah*, Presek, **24** (1996-97) 20 – 24
- [2] J. Kirtland: *Identification Numbers and Check Digit Schemes*, Washington, MAA 2001
- [3] B. Williams: *Automatic Identification Systems*, Surrey (UK), Pira International Ltd 2004
- [4] Več avtorjev: *For All Practical Purposes*, New York, W. H. Freeman 2000
- [5] ISBN. *Priročnik za uporabnike*, Ljubljana, NUK 2002
- [6] Uredba o načinu določanja osebne identifikacijske številke, Uradni list št. 8/1999 (345)
- [7] <http://www.gov.si/durs/index.php?lg=sl&f=05,01.html>
- [8] <http://www.ean.si>
- [9] <http://www.ean.si/sntportal.asp?p=17>
- [10] http://www.bsi.si/html/ps/transakcijski_racun.html

nazaj

kazalo

zapri